

ARIES

ARESTA 70
JULIOL - AGOST 2004

2

TEMA DE PORTADA
EUROPA EN BICI
Dolors Palau

6

VIDA DEL CENTRE
APUNTS I COMUNICACIONS

7

CUITA EL SOL

11

MEMÒRIA DE CENT
ANYS D'EXCURSIONISME

12

SEAM
100 VIES D'ESCALADA
A OS DE BALAGUER
I TARTAREU
Albert Cortés

14

SAS
DES DE BLANCAFORT (II part)
Blai Montserrat i Calderó

EQUIP DE REDACCIÓ: Mercè Ciutat, Josep Lluís Gàzquez, Mercè Gàzquez, Dolors Llordés, Carmina Pardo, Carles Sàez, Núria Solé i Juli Vallory. **DISSENY GRÀFIC:** Josep Herrándiz. **EDITA:** Centre Excursionista de Lleida. **REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:** C/ Comerç, 25. 25007 Lleida. Tel.: 973242329. Fax: 973234497. E-mail: cel@lleida.net. INTERNET: <http://www.lleida.org/cel>. **IMPRIMEIX:** Arts Gràfiques Bobalà, SL. **DIPÒSIT LEGAL:** L-39-1958. Tirada: 1.200 exemplars. Publicació no lucrativa. El CEL no es responsabilitza de les opinions dels autors. Es permet la reproducció però amb l'esment de l'autor i l'origen. Subscripció de 6 números: 13 euros. Preu del número: 2,40 euros. Impres en paper de cel·lulosa blanquejada sense clor. **FOTO DE PORTADA:** Les bicis a dalt d'Europa. Arxiu: Dolors Palau. **COL-LABOREN:**

LENTA PERÒ INEXORABLEMENT els europeus, amb el nostre país al capdavant, anem avançant cap a un procés d'americanització que sembla irreversible. Americanització del nord, és clar!

Aquest procés sembla genèricament assumit pel conjunt de les classes polítiques, i a les classes populars no ens queda més remei que acceptar-ho. El decret del Govern de la Generalitat de Catalunya, Decret 56/2003 de 4 de febrer, pel qual "es regulen les activitats físicoesportives de lleure en l'entorn natural" segueix immutable malgrat les esperances que l'actual nou govern es fixés més en les raons dels excursionistes i muntanyencs. Aquest tema ja va ser objecte dels editorials de les Arestes de maig i juliol de l'any passat.

Passa que haurem de passar pel tub i farcir-nos d'assegurances a dojo per sortir a fer una passejada a la natura. Passa que, com els americans, acabem valorant més l'advocat que el metge de capçalera. Passa que amb calés s'arregla tot, com si un turmell trencat estigués menys trencat si s'hagués assegurat. Passa que com que a algú s'ha de reclamar, doncs ens hem d'assegurar per si de cas hem de cobrar o pagar. Vida a l'americana.

No es vulgui entendre que aquí ens oposem a l'assegurança federativa, tot el contrari, però aquesta assegurança ha d'agafar el seu sentit segons les qualitats de l'activitat. Convidar un amic a una sortida feble, amb el pecat de ser organitzada, no crec que ho requereixi, però ens hi haurem d'anar acostumant.

Molt aviat, com la resta d'entitats excursionistes del país, el CEL haurà de reglamentar l'assistència al calendari de sortides organitzades, amb la finalitat de garantir l'assegurança federativa, temporal o fixa, de tot participant.

A poc a poc anem perdent la llibertat. En aquest cas la de decidir, el dia abans, que demà anirem d'excursió, ja que sinó podem córrer el perill de no estar aixoplugats per la corresponent assegurança que ens garanteix la seguretat. Seguretat? Seguretat al preu de la llibertat. Com sempre. Com després del desgraciat dia 11 del mes i de l'any que vulgueu, del nostre o del d'ells.

LA PAERIA

Ajuntament de Lleida

Institut d'Estudis de la Universitat de Lleida

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Europa en bici

Vet aquí com comença la nostra història... al Marc, recent acabat el seu doctorat, se li ocorreix la flamant idea de fer un llarg viatge amb bici (si més no ja feia temps que li rondava pel cap...).

—Sí, sí, el punt de partida serà el Cap Nord (Noruega) i l'arribada a Lleida. Què et sembla?

—Però és broma, no...? —Li vaig contestar.

—A més a més si observes el mapa... tot fa baixada...

Quin humor que té, el col·lega...

—Però potser m'hauré de comprar una bici abans, no creus?

Dit i fet. Primer punt: comprar una bici. Segon punt: deixar la feina. Tercer punt: Superar una prova; pujar al Coll d'Àger passant pel monestir de Les Avellanes... i arribar al càmping d'Àger per passar-hi la nit, i provar la tenda...

I així va ser. Un mes abans d'emprendre el viatge i sense haver fet pràcticament res de bici, vàrem decidir començar una nova aventura...

PAÏSOS NÒRDICS

El més sorprenent quan vàrem arribar va ser que eren les dotze de la nit i feia sol. Durant dos mesos aproximadament

no es fa de nit. Estàvem més amunt del cercle polar àrtic. Feia fred, molt de fred... El temps era força inestable: neu, pluja, vent... El nostre objectiu era arribar al Cap Nord i veure el sol de mitjanit des d'allí dalt. Comencem a trobar els primers ciclistes, 3 noruecs que baixaven del Cap Nord. Quan ens van veure ens van dir:

—Aneu molt carregats, no?

—No..., vols dir...? —Es van quedar una mica sorpresos.

—Que us podem fer una foto?

—Sí home, cap problema...

—Ara us ve una pujadeta d'un 12% d'inclinació, creus que podrà pujar ella? —I jo, contemplant el paisatge, no vaig prestar atenció.

—Què ha dit aquest noi?

—No res, que ve una rampa no gaire llarga...

Déu n'hi do quina ascensió...! El fred se'ns va passar de cop. Allò no s'acabava mai... I jo que creia que això d'anar amb bici era bufar i fer ampolles...

Els primers 10 dies van ser els més durs. Aquells 350 km per arribar al Cap Nord, amb aquelles condicions climatològiques de vent i de pluja continua, i la falta de costum d'anar amb bici..., però la gent que ens avançava ens animava i ens saludava... Per cert, portàvem la senyera penjada i creava molta expectació (més aviat era perquè els vehicles minoressin la marxa i ens veiessin), ens paraven i ens preguntaven d'on érem... (que si EE.UU, que si Cuba..., per l'estrella, és clar...).

El paisatge era completament despoblat i el tipus de vegetació era de tundra. Comencem a entreveure els primers rens. Creuen la carretera d'un costat a l'altre, però tenen por, s'espanten quan ens aturem a fer-los fotos...

Se'ns comença a apropar una tempesta, trobem un magatzem abandonat, la porta està entreoberta, ens hi resguardem durant una estoneta, ens encenem el fognon i ens preparam un "Sopinstant"... Que bo...!

Avancem una miqueta més. No hem de patir perquè se'ns faci de nit... Comença a bufar el vent amb més força, un vent horrorós que se'ns emporta, però de cara, és clar, no podia ser menys... No podem avançar més, hem d'aturar-nos... Hem de trobar un lloc per plantar -hi la tenda... i finalment després del gran esforç que ens ha suposat enlai-

Una mica carregats?

Arxiu: Dolors Palau

rar-la, aconseguim plantar -la... Intentem aclucar els ulls, però és impossible, em sembla que demà ens despertarem sense tenda...

Al dia següent hem de travessar un túnel de 8 quilòmetres de longitud el qual passa per sota del nivell del mar , uns 4 quilòmetres aproximadament de baixada, i els 3 últims de pujada. Quin fred vàrem passar altre cop. Durant la baixada vaig sentir els primers símptomes de congelació dels dits, no podia moure'ls...

Per fi arribem a un càmping on només ens separen 25 quilòmetres del Cap Nord. El factor vent ens torna a fer impossible plantar la tenda, desistim, per sort tenen com una mena d'alberg i podem dormir en un llit. Passem 2 dies d'espera al càmping... La gent que baixa ens diu que està glaçant i que fa molt mal temps, que no val la pena pujar -hi. Anem esperant un parell de dies més en un poble pesquer perdut, on fem una volta amb vaixell per veure un safari d'ocells. Finalment, mig desesperats, decidim fer els

mobles

l'ebenista

projectes i dissenys a mida

ctra. vall d'aran, km. 10,7 · 25124 rosselló (lleida) · tel. 973 73 27 79 · fax 973 73 27 16

Mapa del recorregut.

darrers quilòmetres de pujada. Per sort fa un bon dia. Trobem uns bascs que ens conviden a menjar a la seva caravana... i ens fan un “petit obsequi”, segons ells: un parell d’ampolles de vi, perquè ho celebrem quan arribem a dalt. No ho podíem refusar de cap manera... —Au vinga, Marc, carrega una mica més de pes... Ja queda menys... Per fi arribem a dalt! Un sol espectacular, la gent donant-nos l’enhorabona i aplaudint-nos. Ho hem aconseguit! Hem pujat al Cap Nord en bici! A la salut dels bascs!

Ens hi quedem fins a les dues del matí per donar fe realment que hem vist el sol. És molt curiós aquest fenomen, veus com el sol va seguint una seqüència on no arriba a tocar mai l’aigua...

Bé, després d’haver fet la sessió de fotos pertinent, i de quedar-nos completament sols, continuem el nostre viatge. Per no repetir aquells 350 quilòmetres, hem d’agafar un vaixell. Total que decidim, sense dormir gens, continuar. Qui ho diria, a les 4 del matí el Marc i jo pedant per aquelles contrades, completament sols, amb un silenci esfereïdor i contemplant tota aquella bellesa natural... Bé, completament

sols no ho estàvem, teníem els rens que ens observaven tot passant... Ara s'hi estava molt més bé, ja que feia baixada, i no vegis com gaudíem d'aquell moment...

Vàrem arribar a punt per agafar el vaixell. Va ser fascinant! Travessar els fiords noruecs, els glaciers... I a més a més amb descompte per estudiant...

Noruega és un país fabulós, paratges indescriptibles. La gent, però, una mica reservada, el nivell de vida altíssim (un dels països més rics del món) i el salmó... boníssim. Però això sí, el compràvem fresc al súper i ens el fèiem a la nostra paelleta, amb una mica de mantega i fet al foc a terra, com els primitius, per llepar-se els dits (potser era de la gana que teníem que el trobàvem tan bo...). Després d'una bona volta per diferents illes (Senja, Lofoten, Vesterålen...) tornem cap al continent per creuar cap a Suècia...

I així passem al següent país, el vàrem travessar d'oest a est, vorejant el Golf de Botnia. No hi vàrem estar gaire temps, un país molt semblant a Noruega... Alguna cosa per destacar: algun suec que no estava gens malament... (ara que no em sent el Marc...).

Amb il·lusió, vàrem arribar a Finlàndia, perquè teníem la idea que era molt més pla que els altres països. Comencem a travessar boscos i més boscos, llacs i més llacs... Més pla, però una mica més avorrit també. Per trobar un poblet amb botiga havíem de fer molts quilòmetres... El millor era que quan arribaves cansat de tot el dia després de fer 80 quilòmetres t'esperava la sauna, tota una tradició en aquell país...

Cada casa tenia la seva particular, incloent-hi els càmpings. La millor manera de gaudir d'una bona sauna, segons una autèntica finlandesa, era prenent-se una cerveseta ben fresca...

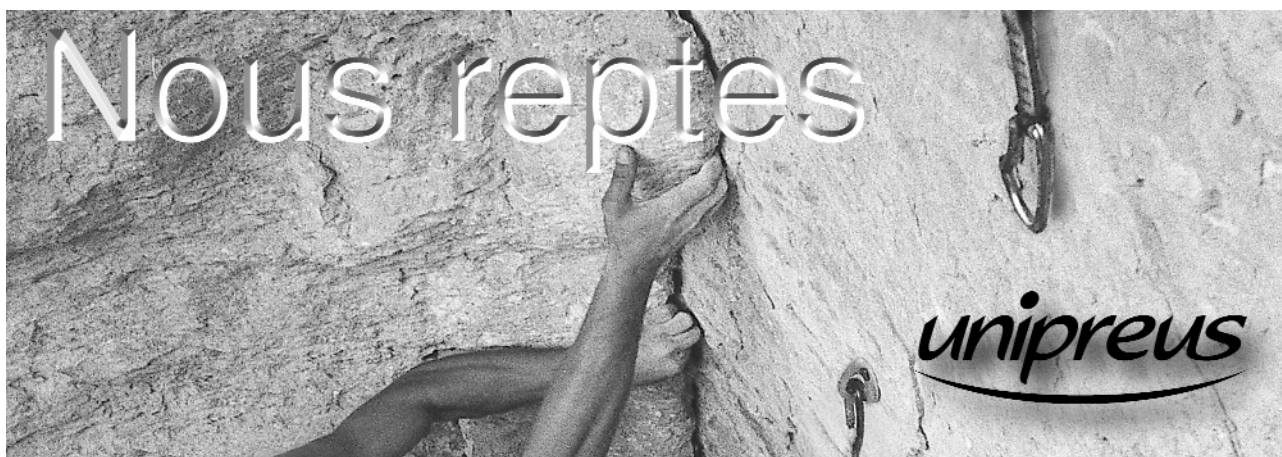
Vàrem trobar moltíssima gent viatjant com nosaltres, fins i tot famílies senceres... El que ens va sorprendre més va ser una família de suïssos que feia 4 mesos que voltaven amb bici i portaven 2 petits, d'un i dos anys respectivament, el pare els portava al darrere en un carretó. Va ser impressionant!

El Marc anava comptant tots els ciclistes que anàvem trobant pel camí, uns 200 aproximadament, durant aquests tres països, però cap d'espanyol, la major part eren alemanys, holandesos i algun anglès...

Volíem tornar a Suècia per visitar Estocolm però vàrem trobar una gent d'Estònia que anaven a veure el ral·li dels 1.000 llacs i ens van fer canviar d'idea, havíem d'anar a Estònia perquè era un país molt bonic i molt barat. Barats! Ens vam quedar amb aquesta paraula... El nostre pressupost anava minvant cada vegada més... No és mala idea això de canviar de ruta, no creus? I així ho vam fer, travessar els països de l'Est... Estònia, Letònia, Lituània... Però això serà per una propera vegada. Us deixem amb uns 3.200 quilòmetres recorreguts. La resta, uns 5.200, ja els explicarem...

Per cert, la pàgina web està encara vigent, www.capnordlleida.com.

I moltes gràcies a Uka-Uka, Immobiliària Marsal, Cicles Simó, Sirera serveis fotogràfics, la Cocota, Banda Ampla i Ara Lleida.

Apunts i comunicacions

Informem que al Centre ja s'ha començat a treballar en l'arxiu del fons fotogràfic. Alhora que donem gràcies a qui ja ha fet donació d'obres, aprofitem per recordar que tots ho podeu fer .

El soci i amic Josep Maria Castellví està fent immersions d'arqueologia submarina a la costa catalana, emmarcades en un treball de recerca de vaixells de la Primera Guerra Mundial. Aquest fet denota les connexions científiques que també tenen les activitats dels associats del nostre Centre.

Saludem els equips lleidatans UKA-X Lleida i Minguella-X Treme, que, nodrits amb socis del nostre Centre, han demostrat un cop més la seva preparació en participar al X-Adventure Raid Series "Les Arcs – Courmayeur". Felicitats a tots!

De cara al Centenari, el CEL vol portar a terme l'expedició, d'unes 8 persones, al Gasherbrum (8.035 m), a la serralada del Karakorum. Els interessats a formar-ne part, poseu-vos en contacte amb la comissió tècnica d'aquesta expedició. El Jordi de secretaria us n'informarà. Apa, animeu-vos!

Benvinguts els nous socis al Centre Excursionista de Lleida:

Marcos Díaz Tordable

Olga Serna Lamelas

Mercè Valerio Muñoz

Roger Pujol Badia

Oriol Almacelles Moyà

José Manuel Oliva Lafuente

Marc Giné Jové

Carmina Huguet Falguera

Enric Martí Flix

Banc Sabadell

Llarga vida a la Cuita el Sol

Voldria aprofitar l'oportunitat que m'ofereix la revista *Aresta* per fer un repàs d'aquesta lliçó magistral que ha suposat per a moltes i molts la Cuita el Sol.

Quan es proposà substituir el tradicional Ral-li d'Alta Muntanya per una activitat que pogués incloure's dins d'aquest nou corrent que suposen les curses de muntanya, proves esportives tècnicament dures, on la gent arriba gairebé al límit de les seves possibilitats, a molts i moltes de les persones integrants de la Junta Directiva ens va semblar, inicialment, una idea desmesurada, fora de lloc, massa competitiva, no gaire ortodoxa dins els principis de l'excursionisme... dubtàvem del seu èxit.

L'ànima de la proposta, en Feliu Izard, s'encarregà de donar forma a la idea de tal manera que als pocs dies estàvem tots i totes convençudes que aquella era la prova que calia endegar per, de moment, deixar reposar el Ral-li i encetar una nova etapa.

Amb aquest suport, en Feliu Izard inicià una llarga tasca de contactes que culminaren el dia 12 de juny amb una prova que va superar totes les previsions, fins i tot les meteorològiques.

Així tenim que el desplegament organitzatiu va ser el més ampli de la nostra història: més de cinquanta persones distribuïdes estratègicament des de la Plana d'Àreu seguint el llom del Monteixo fins al mateix cim, a gairebé 3.000 metres d'altitud i amb baixes temperatures que posà a prova els joves, i no tan joves, controls. Tasques diferents eren desenvolupades per tal que la diada sortís dins els objectius i horaris previstos. Cent vuitanta-set participants, entre homes i dones, vinguts de diferents indrets del nostre país i de l'estranger, amb uns resultats espectaculars que capgiraven les previsions, ja que la major part finalitzarien la prova sense que l'ombra els atrapés.

En nom de la Junta i en el meu propi voldria donar les gràcies a totes aquelles persones que, desinteressadament, heu fet possible que aquesta cursa es realitzés, des del director de la Prova, Feliu Izard, a tot l'equip de controls, als i a les participants, al veïnatge d'Àreu i Alins.

Ja he comentat que la resposta del CEL va ser decisiva, però voldria deixar constància que sense el suport organitzatiu dels Ajuntaments d'Àreu i Alins i del Parc Natural de l'Alt Pirineu, així com la decisiva col·laboració del Consell Comarcal del Pallars Sobirà, de l'excel·lentíssima Diputació de Lleida i de l'Uka Uka, difícilment aquesta prova s'hagués dut a terme.

L'adaptació de "l'home que corria més que el sol", de l'amic i consoci Pep Coll, que en Feliu Izard ha dirigit magníficament i que en Pep Herràndiz ha plasmat de manera tan encertada en els rètols i tríptics propagandístics, ha suposat per a la Vall d'Àreu el naixement d'una criatura que el 12 de juny de 2004 fou batejada amb el nom de Cuita el Sol i, atès que ha estat desitjada i ben acaronada per tothom, ens agradaria veure-la créixer plena de salut.

Tingui llarga vida la Cuita el Sol!

Mercè Ciutat
Presidenta del Centre Excursionista de Lleida

El sermó de la muntanya

L'any 1989, quan m'empescava la trama i els personatges del relat "L'home que corria més que el sol", poc m'imaginava que la tarda del 12 juny de 2004, la colla de fadrins corredors de Malpui, amb el Quim de l'Aubach al capdavant, prendrien forma a la plaça d'Àreu, després d'haver dormitat al llarg de quinze anys dintre les pàgines del llibre *L'edat de les pedres*. En arribar a Àreu i trobar-me aquell enrenou, tota aquella multitud d'espectadors i atletes omplint els carrers del poble, vaig tenir una sensació estranya. Una sensació diferent a la que pot sentir el dramaturg en veure com, per obra i gràcia del director, els personatges prenen cos i actuen dalt de l'escenari. Vull dir que els personatges al cap i a la fi, fan teatre, és a dir, fan veure que s'enamoren, o que riuen o que moren, però en realitat es tracta tan sols d'una simulació. En canvi, els 180 corredors que omplien com un ou la plaça d'Àreu no estaven a punt de simular que corrien, sinó que era de debò que suarien la samarreta costes amunt.

El Feliu Izard, autèntic creador i mestre de cerimònies de tot aquell muntatge, em va demanar que adreçés unes paraules als participants. Volia que fes, va dir per convèncer-me, com el capellà d'un poble dels Alps de Suïssa que té el costum d'engegar un sermó abans que els participants surtin disparats muntanya amunt cap a les glaceres. No vaig gosar negar-m'hi i ja em teniu baladrejant amb l'altaveu, enfilat dalt de la tanca d'un jardí. Com que el sermó va donar resultat (més del 95 per cent dels participants, van coronar el Monteixo amb sol), el reprodueixo a continuació. Feia, si fa no fa, així:

Bona tarda, corredores i corredors del sol: aprofiteu l'ocasió que m'ofereixen els organitzadors de la cursa per parlar-vos en aquest moment tens de nervis i de concentració. En primer lloc, vull que quedí clar que jo no tinc la culpa que vosaltres avui hagieu de suar la cansalada muntanya amunt. Jo només vaig escriure una història, han sigut uns altres, els amics del Centre Excursionista de Lleida, els qui han volgut que els personatges de la història es convertissin en persones de carn i músculs com vosaltres.

Amb tot, reconec que la realització és original i suggerent, carregada de simbolisme. Original, ja que imagino que deu ser l'única cursa d'aquesta espècie que es realitza al món. Suggerent i carregada de simbolisme, pel que suposa de desafiament al sol, de lluita contra les forces del mal. No oblideu que vosaltres no sortiu a lluitar contra el sol, sinó contra l'ombra, anunciadora de les tenebres de la nit.

L'important no és arribar al primer, sinó derrotar l'ombra que us perseguirà muntanya amunt. Com més sigueu els que aconsegiu arribar amb sol al cim del Monteixo, més gran serà la nostra victòria contra les tenebres. Penseu, doncs, que aquesta no és una cursa qualsevol, avui, els vostres companys no són rivals sinó companys de victòria.

Bona sort, amazones! Bona sort, prometeus! Rebeu la meua benedicció: en el nom del Pare i Sol, del seu fill, el Monteixo, i de l'esperit esportiu del Centre Excursionista de Lleida. Amén.

Pep Coll

Cuita el Sol

El Centre Excursionista és fruit de la voluntat dels socis, i tot el que té de bo, o de dolent, només depèn del treball i esforç de tots i de cadascun dels socis.

Aparentment, la Cuita el Sol ha estat un èxit, almenys això diuen els participants i la gent de la vall Ferrera. La gran majoria de corredors així ho ha manifestat i la gent d'Àreu al·lucina en veure tanta gent, tan ben preparada i que amb tanta alegria corria Monteixo amunt i avall fent uns horaris increïbles. I la nostra opinió és coincident, ja que ho hem valorat en nombre de participants. No ens podem queixar, comptabilitat apart.

La idea no ha estat pas meua, sinó fruit de l'imaginari del nostre soci Pep Coll i de la bona disposició de Sebastià Feliu, alcalde de l'EMD d'Àreu. I gràcies al renom de Pep Coll, el ressò mediàtic ha estat força important.

Potser sí que m'he posat al davant del carro, però això ha estat fruit de la casualitat professional. Altres anys, hi havia altres socis al davant i no han tingut mai la sort de sortir a l'editorial. Un carro tan pesat com aquest, només camina si hi ha una entitat al darrere plena de socis empenyent dia a dia.

De pedres al camí no n'han faltat, però com que tothom volia que el carro caminés, doncs el carro ha tirat endavant. Els del Parc Natural de l'Alt Pirineu van començar a empènyer ja al primer dia, i l'Ajuntament d'Alins, els del Consell Comarcal del Pallars Sobirà, els de la Diputació de Lleida, a través de l'Ara Lleida, l'UKA UKA i la gent d'Àreu han estirat constantment. I amb aquesta generació empenyent, és molt fàcil conduir.

Potser sí que hi ha hagut un punt del reglament que no ha agradat a cert col·lectiu de "gènere", però no és pas el mateix quedar el cinquè (1 h 15 min) de 160 participants que quedar la cinquena (2 h 0 min) de només una vintena.

Heu de pensar i creure que els redactors del reglament, s'han inspirat en els reglaments de les curses més prestigioses del món (Pierre Menta i cia.) i que res no s'han inventat. Sort que la nostra Presidència ha actuat ràpidament i ha equiparat els premis. D'aquest tema, l'únic aspecte sorprenent, és que el nombre de queixes ha estat superior al d'inscripcions.

En l'únic que hem estat innovadors, és en que ha estat la primera cursa en què tots els socis, tots, volien que sortís bé, molt bé. I així ens ha anat de bé i d'això, ens n'hem de felicitar tots.

Gràcies a tothom.

Ara estem al final de la primera etapa. La segona etapa ens espera...

Feliu Izard

MEMÒRIA DE CENT ANYS D'EXCURSIONISME

Butlletí núm. 6

Any 1 / Juny 1908

LA CASA ENCANTADA DE PINYANA

Seguint la florida ribera que desde Pobra de Segur á Senterada recorre l'Flamisell ó Flumen de Coelo, dit aixís per formarse de les aigües que brollan de les altíssimes neus de la Llevata, l'excursionista que vol visitar y recorre la Vall fosca ha de torcer cap á ponent, enfilantse al encimbellat poblet de Nahéns, devallar als caserius de Cadolla y per un corriol que serpeja entre romeres espesses y ressechs comellars, anar reptant, millor que caminar, fins á Pinyana.

Ja desd'allá dalt s'ovira en tota sa magestat y en espléndida llunyanía l'alterosa montanya de la Bedova, ab sa vessant nort trista y recremada desde que á mitat del passat segle li fou cremat l'espés bosch d'altíssims abets que la cobria. Al altre cantó de la roca que dona sojorn al caseriu de Pinyana bada sa pregonia boca l'obertura que dona pas á les aigües del barranch negre que remorejan misterioses á tot lo llarch de la Vall fosca (qu'aixís s'anomena la de Pinyana) y roncan crepitans y feroses quan la tempesta devalla dels cims les engrossa y empeny avall de la torrentera. A la dreta, y mirant á sol ixent, axeca son dors pelat y un, reflectint al sol sos caires de lluént silix, com un colossal diamant la serralada de Corroncuy, poblet eminentment primitiu, ab sa iglesieta románica, ab ses coves dintre la pelada roca que fan pensar, junt ab son nom de construcció cèltica, si sos antepassats formaren un poble troglodita. Un corriol, que surt de Pinyana, atravesa en viaix la serralada solament vestida d'alguna qu'altra mata de boix y, de grahó en grahó, s'arriba al replá hont se trova l'dolmen quina fotografia donám.

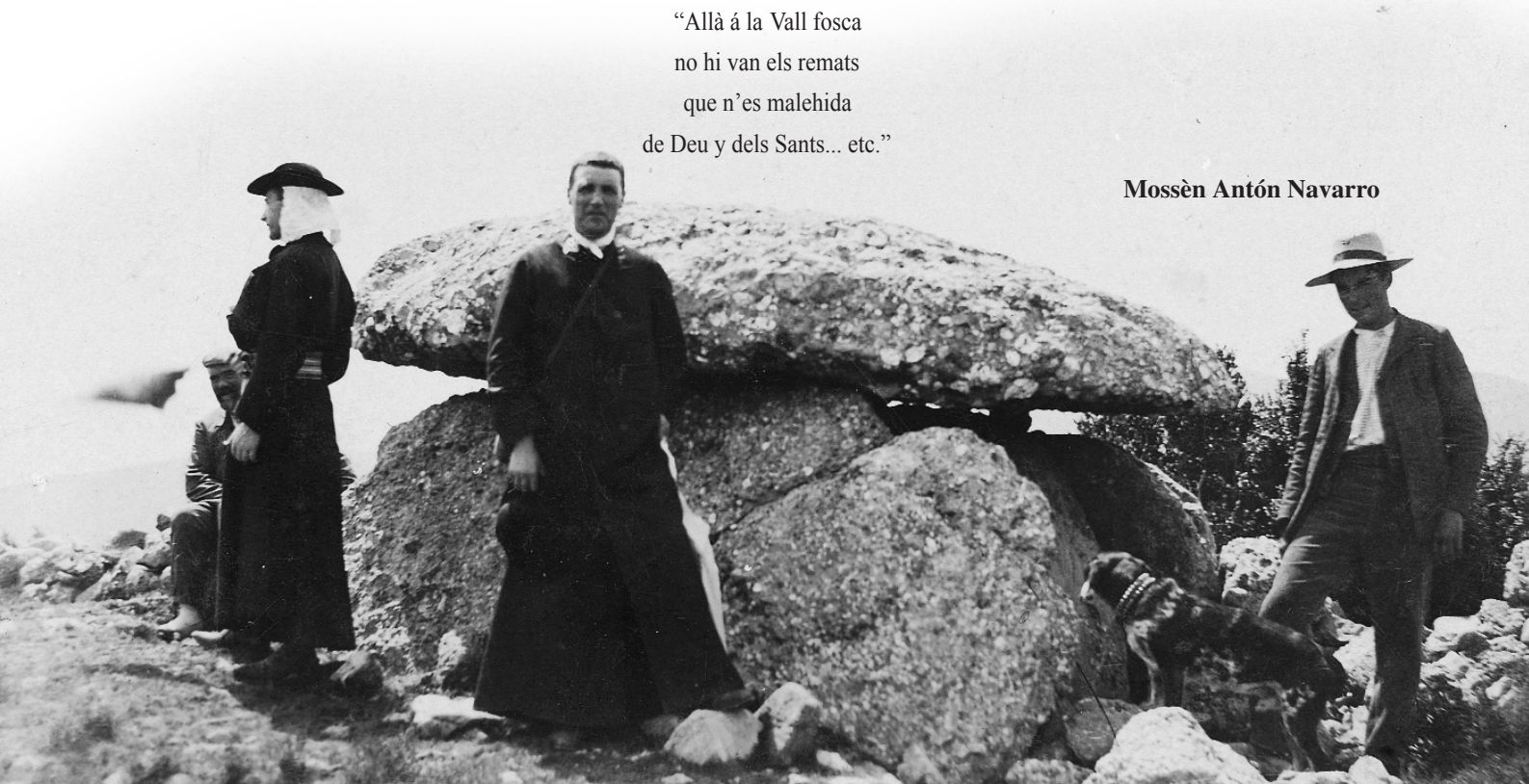
Encara resta sencer y solemne, com en sos primers dies, en lo replá de la serra. El forman tres colossals llusques de conglomerat, son interior fumós y ennegrit li dona la misteriosa magestat d'un antiquíssim sepulcre. Desde son peu se desplega la gran visió de les montanyes de la Llevata cap al nort, lo cim de Euga blanca coronat de neu, lo poble de Manyanet á son peu, com una niuada d'àngligues y, al altre cantó, lo port d'Herta ab ses fonts escumoses que ressonan en una eterna cansó de vida. Per l'altre cantó se domina tota la Vall fosca i desde'l fons puja també'l remoreig del misteriós barranch negre y allá en plena soletat, en plena evocació del temps passat ¡com es agradosa d'escoltar la rondalla de la "Casa encantada" que qualsevol pastor vos contarà ab los següents mots!:

"Les bruixes de la Vall fosca un jorn foren foragitades del barranch negre, car la barrancada devallada dels cims enrunà ses misterioses y plascévoles coves. Pera no trovarse més en lo perill de que ses habitacions fossen enrunades, determinaren anarsen al plá de la serra de Corroncuy, y diu qu'una nit s'en vegé una que pujava al barranch ab una d'aquelles gegantines llusques que forman lo dolmen sobre son cap y les dos altres sota les aixelles, mentres ab la filosa que duya á la má anava filant... filant."

Encara resta un'altra rondalla que's refereix á la Vall fosca. Es la del Compte Arnau. Los Arnau de Mataplana visqueren á Tremp y la Vall fosca n'es aprop. Y per aquelles valls encara cantan la cansó del Comte Arnau, aquella que diu aixís:

"Allà á la Vall fosca
no hi van els remats
que n'es malehida
de Deu y dels Sants... etc."

Mossèn Antón Navarro

El Centenari del Centre ja s'acosta, i les múltiples activitats pensades per a celebrar-ho van prenent forma, i alguna, la que aquest petit article presenta, ja està finalitzada. El nostre objectiu ha estat obrir 100 vies d'escalada esportiva per commemorar 100 anys de la nostra entitat.

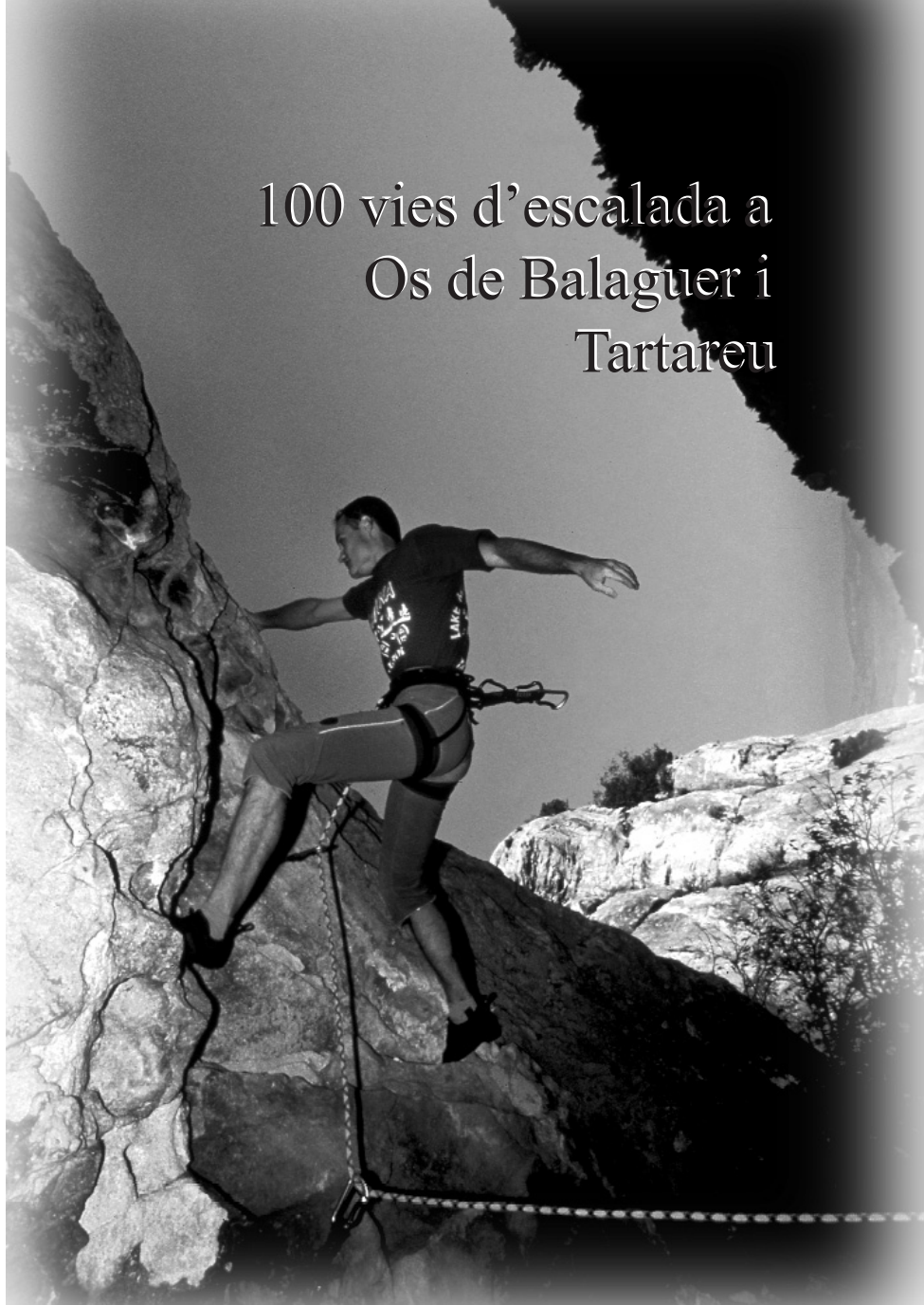
I així ha estat, que després de trobar la zona desitjada, concretament a la Noguera, vam iniciar la nostra tasca, ja que aquesta comarca encara pot oferir als escaladors molt de terreny per practicar el seu esport. En aquest cas ens centrarem en dos pobles on s'han obert les vies d'escalada esmentades. Cal agrair per endavant la col·laboració dels ajuntaments d'Os de Balaguer i de les Avel·lanes i Santa Linya, del qual Tartareu n'és un agregat, sense els quals aquest projecte no hagués estat possible i també la col·laboració del propi CEL.

La història de l'escalada en aquestes zones, és ben recent, ja que les primeres vies van començar a ésser equipades a mitjan 2002.

Els equipadors són: Josep M. Casals, Jordi Masià i Òscar Oliver a Os de Balaguer, i Albert Cortés i Víctor Fernández a Tartareu, amb col·laboracions esporàdiques d'altres escaladors.

Es pot escalar durant tot l'any a les dues zones, situades a uns 750 m d'altura la de Tartareu i a uns 600 m la d'Os de Balaguer tenint en compte les orientacions de les parets, que en el cas d'Os de Balaguer, en ser un barranc, hi podem triar totes les orientacions i en el cas de Tartareu tota la paret està orientada al nord-est, pel qual totes les vies queden a l'ombra a les 12 del migdia. És un lloc molt interessant per a l'estiu i els matins d'hivern fins a les 13 h, també hi podem escalar, per poder anar després, ja ben escalfats, a escalar a Les Bruixes (Terradets) a 34 km de distància per la recentment millorada carretera del Port d'Ager.

100 vies d'escalada a Os de Balaguer i Tartareu

Albert Cortés a la via Sostre Vilars (7A).

Arxiu: Pete O'donovan.

La roca és calcària, fràgil en algun cas, però molt bona en la majoria de les vies. L'altura de les vies varia de 12 a 30 metres, la mitjana és de 20 metres. Són vies verticals o desplomades, i hi ha poques vies fàcils. Totes les vies tenen el nom escrit al peu. Totes estan equipades amb parabolts i reunió amb mosquetó, o anelles.

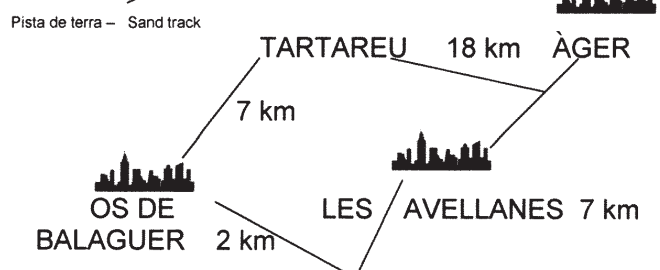
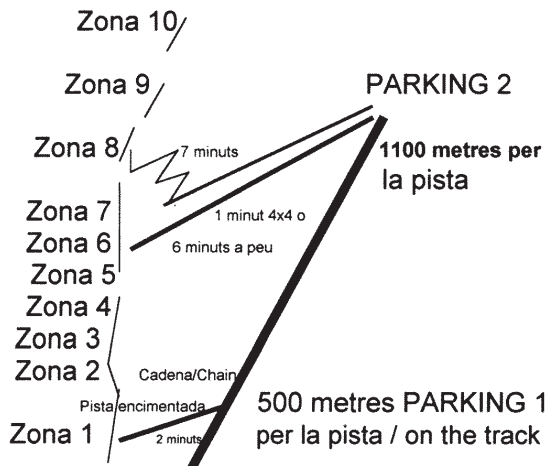
L'aigua l'agafarem a les fonts que hi ha tant a Os de Balaguer com a Tartareu.

Davant de Tartareu i accedint-hi per la carretera que va direcció a Alberola (pista de terra cap a l'esquerra, 1,5 km després del trencall cap a Os de Balaguer) hi ha una àrea recreativa (Font de la Mora) amb font, bancs i ombra.

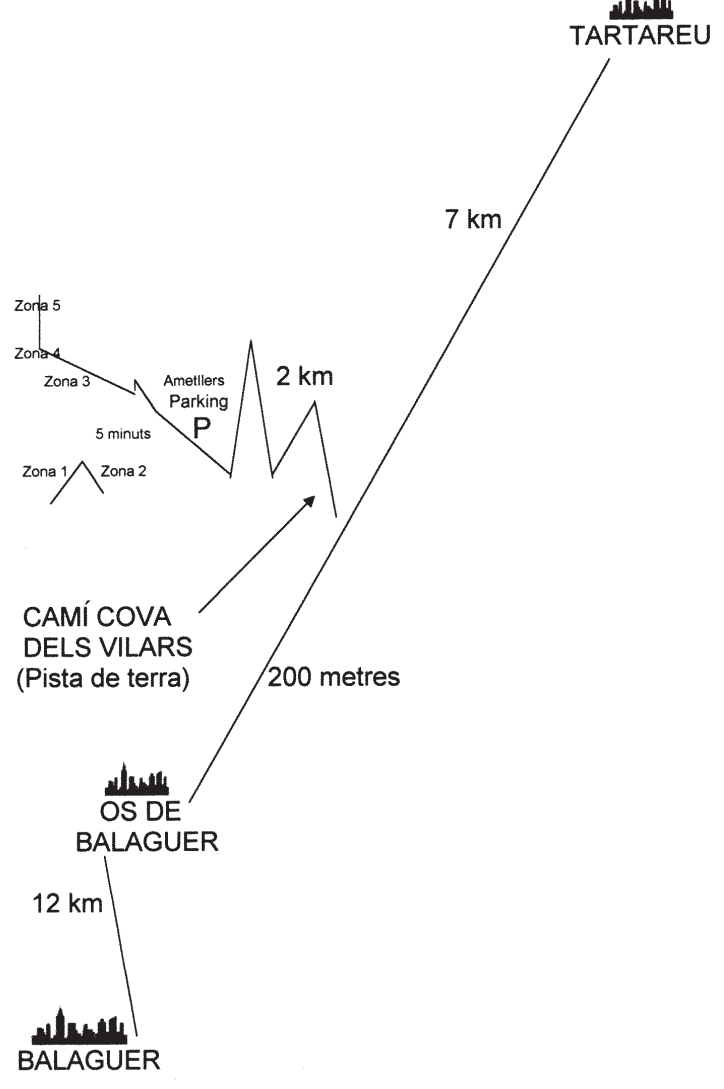
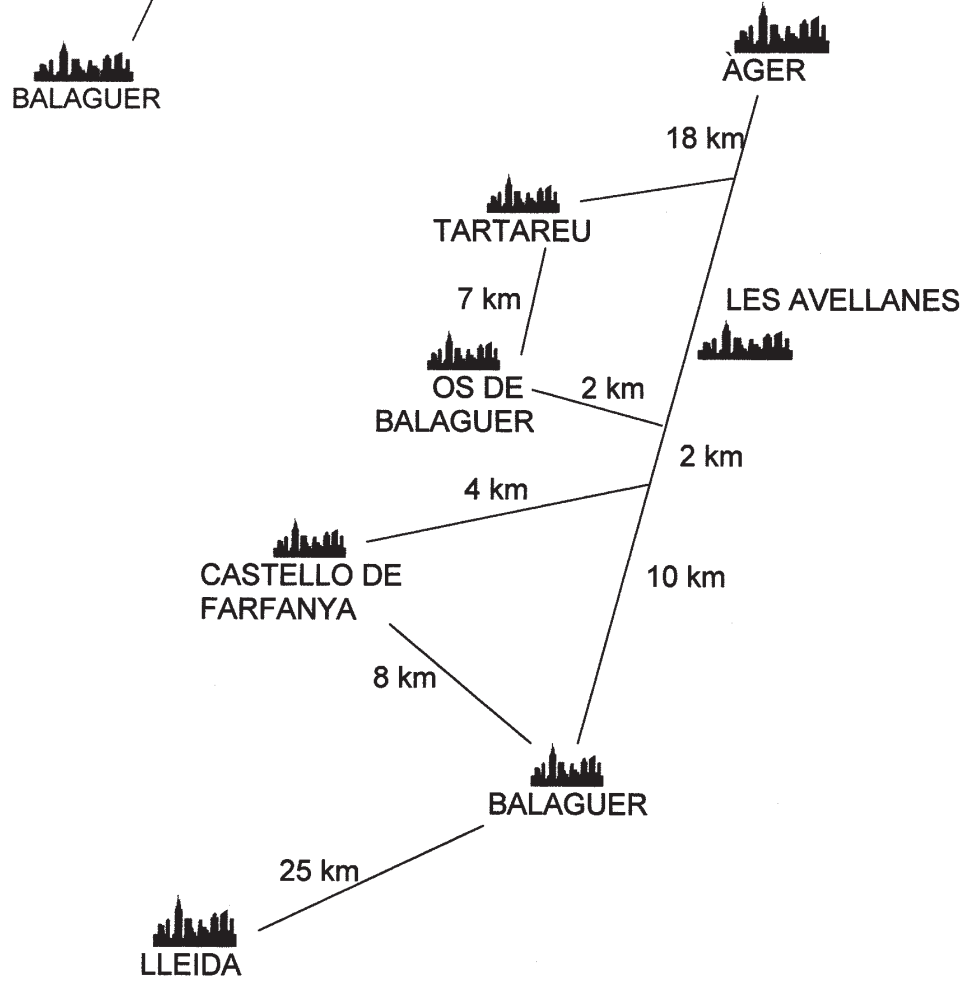
Esperem que la gent que visiti aquesta zona gaudeixi del lloc i de la tranquil·litat que ens ofereix.

Albert Cortés

Accés als sectors de Tartareu

Total km fins a Tartareu: 21

Des de Blancafort (II): els rais i la xarxa

Els rais

El monticle pedregós en què s'ha convertit Blancafort afluïa avui un parell de metres sobre l'aigua conformant una petita illa en el racó sud-est de l'embassament de Canelles. Un tros de biga ens serveix per passar -hi un cap i fondegem vora les pedres. Amb l'equip lleuger de busseig ens proposem aprofitar aquell assolellat matí de tardor fent un passeig entre les runes tot gaudint d'una acceptable visibilitat. Poques vegades havíem trobat l'aigua tant neta en aquell sector. Ja havia bussejat força cops en aquelles runes amb diferents nivells de l'aigua, i en algunes immersions havíem obtingut fotos ben suggerents. Posats a l'aigua, amb el company anem nedant cap a la banda nord. Un parell de carpes i un petit bass donen la nota ictiològica de la passejada. Algunes pedres i pedaços de paret submergits estan guarnits d'algues que els donen un atractiu color verd que els trenca la uniformitat beige. El company marca un bon ritme i vol aprofitar per donar el tomb a l'illa de runes. Que ho faci, penso, que encara és jove. Jo, que m'havia llevat d'hora i ja havíem fet una immersió a l'ermita de Sant Salvador, em poso assegut, a flor d'aigua, reposant les natges sobre un tros de mur submergit en la banda nord de les runes d'aquell Blancafort que havia conegut per imatges, ara ja antigues, com la que en la pàgina 251 del llibre *Els rius de Lleida*, d'en Josep Vallverdú i del Ton Sirera, ens mostra una evocadora foto de les edificacions mig enrunades d'un Blancafort situat uns centenars de metres al sud del segon congost que la Noguera Ribagorçana va haver de fer per arribar fins al poble. Em trec les ulleres i m'allibero el capell del neoprè i fixo l'atenció provant de reconstruir mentalment aquell congost que és davant meu, però en un altre espai, el subaquàtic. Tancant els ulls i com aquell que sintonitza manualment un canal de TV, aconseguixo un senyal que vaig despullant d'interferències i es comença a fer nítid.

Una suau brisa condueix a Blancafort les veus dels raiers que, havent deixat enrere els congosts de Montrebei, de Fet i, ara, de Blancafort, ja albiren l'elevat poble, on potser abans d'arribar al Guart, faran un breu descans abans d'ultrapassar un altre seguit de congosts fins arribar a Tragó, Boix i Pinyana. Es veuen laboriosos pagesos que s'aturen una estona intentant veure quantes tramades té el rai i si en reconeixen els tripulants. El lladruc del gos adverteix que quelcom s'aproxima pel riu, i esquelles i ramat es belluguen per la riba. Toquen les

dotze al campanar del poble. Uns quants vaillets van saltant mar ges avall per apropar -se al riu fugint de l'esbronc d'un pagès, ja que li han esberlat un tros de l'espona. El sagristà s'ho mira des del campanar de la Santa Fe. L'arribada dels raiers, com sempre, trenca la rutina de la jornada. Potser porten noves dels Ponts, de Suert o de Montanyana, potser han de lliurar alguna comanda d'aquell parent de riu amunt, potser compraran pa... potser... —Potser que despertis! em digué el company fent un xiulet— ja és hora d'anar plegant! Així, sense cap mena de delicadesa, em va tancar la pantalla i em vaig quedar sense saber com continuava aquell capítol dels raiers, o potser navateros, de la Noguera Ribagorçana al seu pas per Blancafort. Posades altre cop les ulleres i la caputxa aprofito el trajecte que em mena cap a la barca per remirar les submergides pedres, i també un bon grapat d'ordenades teules, curiosament en molt bon estat, que algú deu voler emportar -se quan les aigües li ho permetin.

En interessar-m'hi, he constatat que les referències als raiers i la seva tasca sembla més documentada, i potser per això més evocada i rememorada, quan parlem d'altres rius com la Noguera Pallaresa i el Segre a les nostres contrades, o bé el Cinca i les seves navatas a l'Aragó. Cal suposar que el motiu d'aquesta mancança és degut a la peculiar orografia de la Noguera Ribagorçana, amb marcats desnivells fins sortir del Pirineu i insistents estretors en cada serra que supera. Es pot intuir fàcilment que fins que les aigües no fossin prou navegables per a un rai com cal, els troncs devien de conduir -se barranquejant, és a dir, deixant-los baixar pel corrent, vigilant que no s'enganxessin amb les roques, les ribes o amb d'altres troncs, emprant perxes, palanques i la força i experiència d'aquells raiers encara sense rai. Tanmateix hom pot suposar que en alguns dels congosts que singularitzen aquest riu, des de la vall de Barravés i fins a Pinyana, els rais devien de passar -hi difícilment, per no dir que potser calia deslligar tramades i, passada l'estretor barranquejant, refer els rais amb l'experimentada eficiència del bon rai. En un llibre que tracta del procés de la fusta al Pirineu, en Lluís Figueras diu que a la Noguera Ribagorçana, a causa de l'abundància de llocs estrets i de caigudes d'aigua, no es podia enraiar fins al Pont de Montanyana.

La docta opinió de l'etimòleg Joan Coromines argumentava que el mot Noguera procedeix del llatí nauca-ria, derivat de navis, i devia fer referència al transport

de troncs de fusta, els rais, que com a petites naus havien solcat aquelles aigües des de temps immemorials. L'argument és també aplicable per a qualsevol dels diversos rius Noguera del Pirineu occidental català. Una altra opinió quant al significat de Noguera (que no té res a veure amb el noguer arbre), i que trobo força versemblant, li atorja arrels euscaldunes. La paraula basca nuguerra o n'ugarr va evolucionar cap a l'actual Noguera. Ve a significar riu ràpid, barrancada o torrentera. Aquesta proposta figura en el llibre del viatge pel Pirineu de Lleida de Camilo José Cela. Bienvenido Mascaray també advoca per una interpretació similar, d'aigües ràpides.

Vilaller, antic centre neuràlgic del sector pirinenc de la Ribagorçana fins que les elèctriques acamparen a Pont de Suert, té, en el seu topònim originari, Bidaller, segons postula Bienvenido Mascaray Sin, un argument a favor d'un sempitern tràfec de la fusta en tal indret, ja que Bidaller significa lloc d'on s'envien, treuen, els pins. La qual cosa sembla refermar una suposable activitat raiera, o almenys fustera, a la Noguera Ribagorçana. Però, pel que he anat llegint en llibres de rais i raiers, del moviment de fusta en aquest riu no n'ha perdurat ni documentació ni memòria popular, i les referències existents semblen gairebé anecdòtiques. Tants cops que he navegat i bussejat per Santa Anna i Canelles imaginant com s'ho devien de fer els raiers, i ara veig que he imaginat potser massa. O potser no, ja que recentment, passejant per Sopeira, aigües avall de la presa d'Escales, vàrem conversar amb un senyor, nascut al poble el 1916, que recordava haver vist de jove, abans de la guerra civil, "rachers" passant davant Sopeira muntants en els "rachos".

Fa pocs segles que al riu li assignaren la tasca de partió entre Catalunya i Aragó, i segons per quina banda del riu vagin les imaginàries tramades hom anirà muntat en un rai o en una navata. Ha d'ésser català o aragonès? Més aviat sembla terra de ningú. Una vall, amb un bell riu, que sembla que hauria hagut de poder aglutinar el caliu de l'activitat quotidiana de la gent d'ambdues ribes, esdevingué un paradigma de la geografia humana. I d'algú he sentit el comentari que el mapa, que amb creu, ratlla, creu, ratlla... delimita un fins aquí, dóna fe d'una cicatriu de mal guarir. Penso que la cicatriu l'ha marcat molt més l'orografia d'un riu especial, de salvatges congosts i riberes curtes (ripa curta – Ribagorça, segons alguns autors), que no pas els afers de la frontera admi-

nistrativa. El geògraf Joan Tort i Donada, en el seu llibre *Viatge a la frontera de Ponent* (Pagès Editors, 1998), delecta el lector amb la descripció d'un viatge a peu resseguint tota la Noguera Ribagorçana, de lectura crec que imprescindible pel qui se senti atret per aquesta vall. Tanmateix, hi ha d'altres llibres, potser tant o més recomanables, segons l'interès del lector. Sols en citaré un parell, per no fer-me pesat. D'en Llorenç Sánchez i Vilanova: *L'aventura elèctrica de la Ribagorçana* (Ed. Associació d'Amics de l'Alta Ribagorça, 1991), que aborda la influència de l'ENHER en la transformació socioeconòmica de l'Alta Ribagorça, i que ens fa l'auca d'aquest riu des que va fer el seu primer quilovat. I *La cuenca del Ribagorzana* d'en J. Vallés i Pujals (Ed. Vergara, 1949, patrocinat per ENHER), d'interès per la seva datació i finalitat d'exaltar la història i la bellesa de la vall per tal que quan s'anessin realitzant els, aleshores, projectes hidràulics es tingués una mena de respecte moral envers el que seria anihilat en favor del progrés. No me'n puc estar de citar, per als interessats en la toponímia de la zona, dues obres de l'estudiós Bienvenido Mascaray Sin, publicades per ell mateix: *El misterio de la Ribagorza*, de l'any 2000, i *De Ribagorza a Tartesos*, de 2002, amb interessants aportacions toponímiques, i per a qui Ribagorça esdevé de Barri Gotia, nova gotia, desmarcant-se de si les ripes són curtes o no.

Recordo haver llegit una cita relativa a la memòria del projecte d'una d'aquestes grans preses construïdes al segle XX on es manifestava, amb un llenguatge típic i tòpic del franquisme, l'adveniment d'una nova era de progrés per als pobladors de les contrades riberenques del futur llac artificial, i que seria un revulsiu de l'activitat econòmica i de la millora de llur qualitat de vida. Quelcom de cert hi havia si pensem en la gran quantitat de població, tant autòctona com immigrada, que va poder treballar en la construcció de les colossals preses, i el conseqüent moviment econòmic al voltant dels poblats de treballadors. Aquesta alegre visió segur que no la compartia qui va sentir-se foragitat per les circumstàncies. Les indemnitzacions rebudes per les expropiacions de cases i terres no garantien la retenció de la població, ja prou minsas. Segons un cens de 1959, quan la presa de Canelles era a mig construir, el llogaret de Blancafort tenia tres habitants. Acabades les preses, els quilovats forniren activitat econòmica ben lluny dels embassaments. Potser no podia ser d'altra manera. Sí, en diuen progrés.

La xarxa

Gràcies als documents dels arxius, hemeroteques i d'altres fonts, es mitiga la pèrdua de la memòria col·lectiva de fets històrics i dels referents geogràfics de nombroses poblacions i indrets. Una eina que pot convertir -se en quelcom divulgador i alhora perpetuador de força llocs, fets i gent, com és la xarxa d'Internet, també pot convertir-se en l'estri amb què el botxí virtual decapita llur possible existència, senzillament pel fet de no estar pescats dins la tal xarxa. Ja hi ha joves internautes que, obviant l'existència d'altres fonts documentals (llibres, arxius, etc.), suposen que els bons cercadors són prou exhaustius com per entendre que si quelcom no surt referenciat dins dels resultats de la cerca vol dir que no hi ha res al respecte, cosa virtualment certa. Fa uns tres anys, cercant dades sobre Blancafort dins la xarxa, s'oferia un ampli ventall de referències sota tal denominació, però del Blancafort de la Noguera Ribagorçana, absorbit primer per Tragó de Noguera i aquest després per Os de Balaguer, gairebé res. Avui, la web d'aquest Ajuntament ja fa una menció dels termes agregats en les darreres dècades, evitant la pèrdua del seu rastre toponímic. Tanmateix, podem tenir una altra mostra si ho provem amb Oroners, poblet cruspit per les aigües del llac camarasí de la Noguera Pallaresa, davant la Baronia de Sant Oïsmè, i que era un dels adequats indrets d'aturada i repòs per als raiers de la Pallaresa (així se'ns descriu en la novel·la *Sícoris*, d'en Josep Carner i Ribalta, 1981). Cercant per Oroners, fa uns anys, res de res; però avui comencen a haver-hi referències adients, i precisament d'excursionistes.

Hom pot suposar que per tal de fornir la xarxa virtual

amb referències per divulgar, potser es podrien fer actuacions concretes, fent alguns escrits il·lustratius, o breus referències d'excursions o fotos, i penjar-ho a la xarxa, a l'abast dels cercadors, al·ludint tots aquells llocs, fets o persones que, havent existit, mereixen també d'existir en el món virtual, encara que sigui mínimament, per tal que, almenys, els internautes en puguin saber quelcom. Tal feina, però, cal reconèixer que seria ingent. Sortosament, gràcies a les webs d'algunes entitats excursionistes, i a l'oferta del turisme rural, del d'aventura, del de gaudiment nàutic i de pesca esportiva, i de nombrosos llibres de rutes de BTT, de 4x4, de senderisme de xiruca o de viatges, entre d'altres, en publicar -se en la xarxa van aportant noms, topònims o descripcions que enriqueixen els resultats de les cerques.

Penso que cal valorar el ferm potencial de documentació que tenen les entitats excursionistes. Amb l'assenyat ús de les noves tecnologies de la informació i de la comunicació s'ha obert un horitzó divulgatiu el qual permetrà que la riquesa documental existent d'aquestes entitats, així com la de nova generació, adequadament tractada i gestionada, pugui estar a l'abast dels interessats, els quals podran accedir no sols als coneixements tècnics o d'aprenentatge necessaris per a les nostres activitats, sinó també al millor coneixement de les nostres contrades i de la nostra història.

De moment, i per molt de temps encara, el paper dels llibres, revistes, butlletins, fotos, mapes i lligalls d'arxius, continuarà essent acaronat pels qui en volen saber més de quelcom.

Blai Montserrat i Calderó

LLIBRERIA TURÍSTICA

- REVISTES DE VIATGES • LLIBRES I GUIES TURÍSTIQUES
- GUIES D'ALLOTJAMENTS I D'OCI • MAPES DE CARRETERES I DE MUNTANYA
  - CARTOGRAFIA DIGITAL I EN RELLEU • RUTES SENDERISME
  - RUTES EN BTT • RUTES EN AUTOMÒBIL I EN 4x4 • RUTES D'HIVERN I D'ESCALADA
  - VÍDEOS I DVD • AMPLIACIÓ DE FOTOGRAFIES

C/ Ramon Llull, 8, baixos • 25008 • Lleida • Tel.: 973 241 267 • Fax: 973 241 267